

CURIOSITATS DE CATALUNYA

(setmanal)

Redacció i Administració:
Barcelona. - Riera Alta, 61

P R E U :

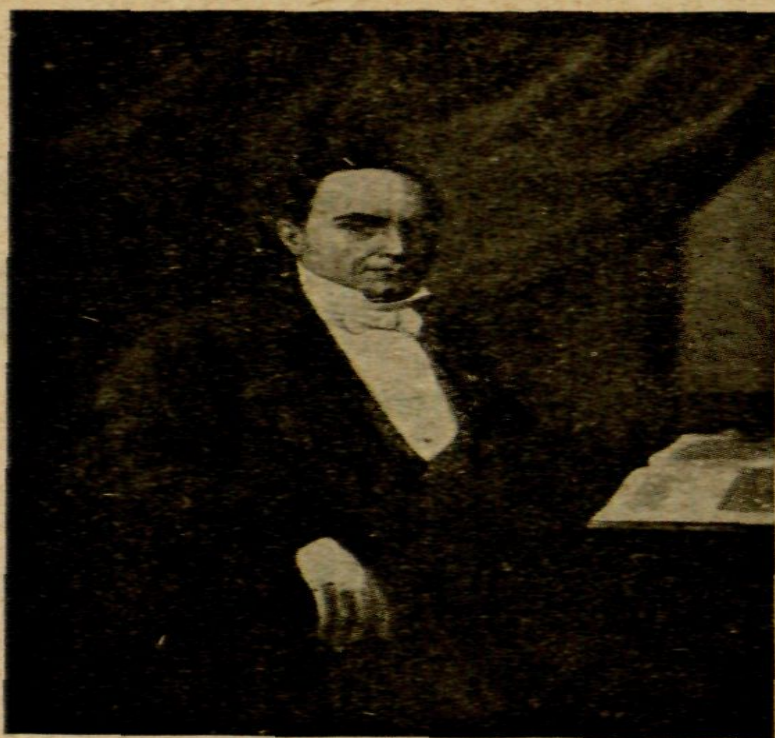
Número corrent	25 cèntims.
Número endarrerit	40 »
Subscripció anual.	10 pessetes.

S U M A R I

Catalans notables, pàg. 642. - Corranda, pàgina 643. - Folklore, pàg. 644. - Les Danses Populares Catalanes: «La Morisca», pàgina 647. - Una locució popular, pàgina 648. - Fets històrics, pàg. 649. - Aforismes i proverbis, pàg. 651. - Elogi a la masia vallesana, pàg. 652. - Aforismes i proverbis, pàg. 655. - La nostra masia, pàgina 656. - Contes vells... forjats de nou, pàg 658. - Nota històrica, pàg. 661. - Nostra Premsa, pàg. 662. - Aforismes i proverbis, pàg. 666. - Les muntanyes de Catalunya, pàg. 667. - Aforismes i proverbis, pàg. 671. - Antologia poètica, pàg. 672.

CATALANS NOTABLES

Miquel Biada i Buñol

MATARÓ va tenir el goig, el dia 24 de novembre de l'any 1789, d'ésser el bressol de l'home que li havia de donar dies de glòria, per mitjà del progrés, amb la implantació del primer ferrocarril de la península.

El pare d'En Biada, era un mariner vingut de terres d'Itàlia, el qual es mullerà amb una catalana d'Arenys de Mar, establint la seva residència a Mataró, on feia vida d'home de mar, i anava a les terres d'Amèrica a bord dels seus velers. Comerciant i emprenedor, arribà a ésser propi armador; la seva flota es componia d'un sol vaixell, que li posà per nom «Iluro».

Miquel Biada esdevingué propietari, junt amb el seu germà, del veler que els havia llegat el seu pare. Amb els continus viatges que realitzaven a l'Havana, romangueren llarg temps en terres americanes, i

havent fet una quantiosa fortuna, decidiren retornar a la seva estimada pàtria, on hi establiren una casa de banca, sense deixar de continuar fent de naviliers.

Home visionari i pràctic, fou, ensems, home ardit i decidit, emprenedor i victoriós en tota mena de negocis, i malgrat les contínues revoltes que hi havia a Catalunya, muntà una fàbrica amb telers mecànics a Mataró.

Convivint ja a Mataró i Barcelona, vers l'any 1846, exposà el seu intent de dotar a la seva terra d'un camí de ferro que ell finançaria econòmicament, forjant la idea d'establir-lo des de Barcelona a Mataró. Va topar amb certes dificultats que li privaren els treballs preliminars, mes la fermesa i bona voluntat d'En Biada, va vèncer els obstacles, i el dia 2 de desembre de l'esmentat any va poder veure la formació d'uns pactes dedicats a la creació de l'empresa.

Començaren les obres, encarregant a dos enginyers anglesos el traçat de la línia, dedicant tota la seva activitat per a portar a bon terme el seu propòsit, inaugurant-se solemniament el dia 28 d'octubre del 1848 el ferrocarril de Barcelona a Mataró. Amb aquest motiu es celebraren grans festeigs, als quals no pogué assistir-hi En Biada, puix morí uns quans mesos abans de la inauguració, o sia el 2 d'abril del mateix any, abaltit per tantes contrarietats, que no pogué suportar.

Cal que recordem bé el nom de Miquel Biada i Buñol, que fou el promotor del primer carril que corregué a Espanya, detall prou eloqüent per aparèixer en l'ambient mundial com a propulsor de l'avenç de la civilització.

J. C. C.

Corranda

Marieta, fes-te alteta,
que ton pare et vol casar,
i els fadrins són a la porta
que no paren de cantar.

UAB
Biblioteca de Comunicació
i Hemeroteca General

«El vell casat», 73 anys; de Gallicant, barri agregat d'Arbolí
(Muntanya de Prades).

(Clixés A. Dasca).

FOLKLORE

La gorra musca catalana

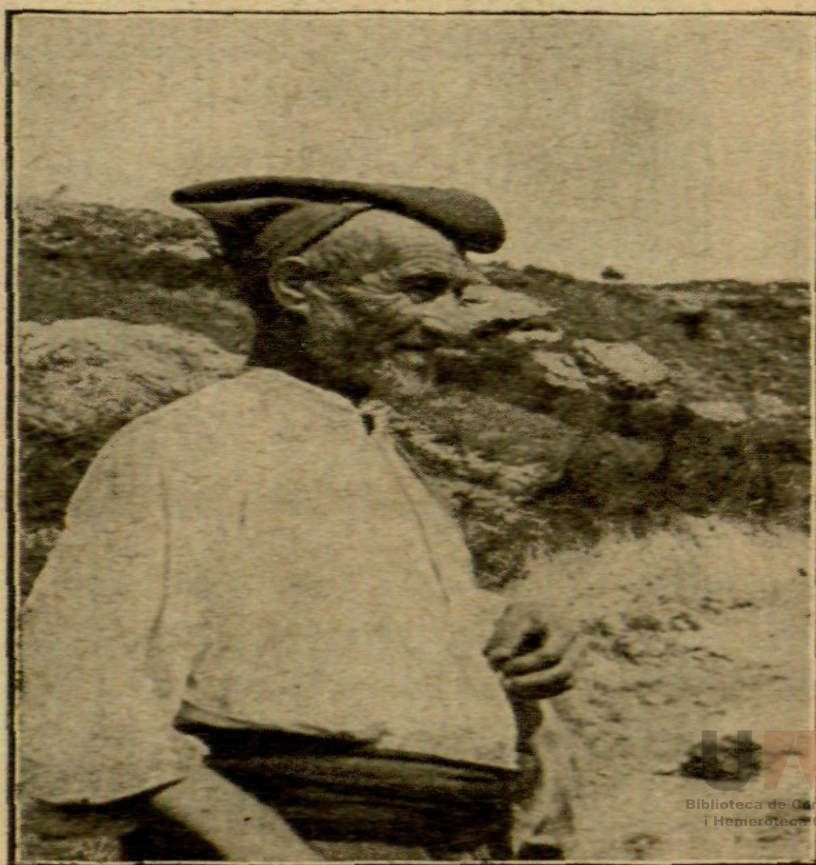
LA brava i típica *gorra musca* (que alguns confonen amb la *barretina*, i no és el mateix) està en franca decadència. La seva davallada, filla d'un procés lent, per la introducció d'altres formes d'indumentària, s'observa i s'accentua d'una manera colpidora a partir dels començos d'aquest segle. La desnaturalització del tipisme en el vestit, i pot dir-se la seva desaparició, és obra del segle actual, que amb l'intercanvi freqüent i la creixença de comunicacions, ha imposat el tipus model, irradiat dels grans nuclis urbans.

La *gorra musca* és a punt de desaparèixer en absolut. Ja no la veieu en gent jove ni d'edat mitjana. Resta només en alguns vells, de setanta, de vuitanta anys, que encara aconseguiren el seu ús corrent, en

«El vell Prior»,
mort als 78 anys;
de Ciurana (Mun-
tanya de Prades).

«El Vell Bar-
roan» (mort als
78 anys); d'Ar-
bolí (Muntanya
de Prades).

la juvenesa llur, i ara senten que han fet tard per desprendre's-en.

Actualment, la gorra musca ja no és més que el testimoni d'una supervivència.

On en trobeu més, encara, és cap a la banda de les terres tarragonines, i vers la part de muntanya. Adhuc als llocs on abunden més, són molt escasses. Un o dos lustres més, i la gorra musca serà un record pur, una peça de museu.

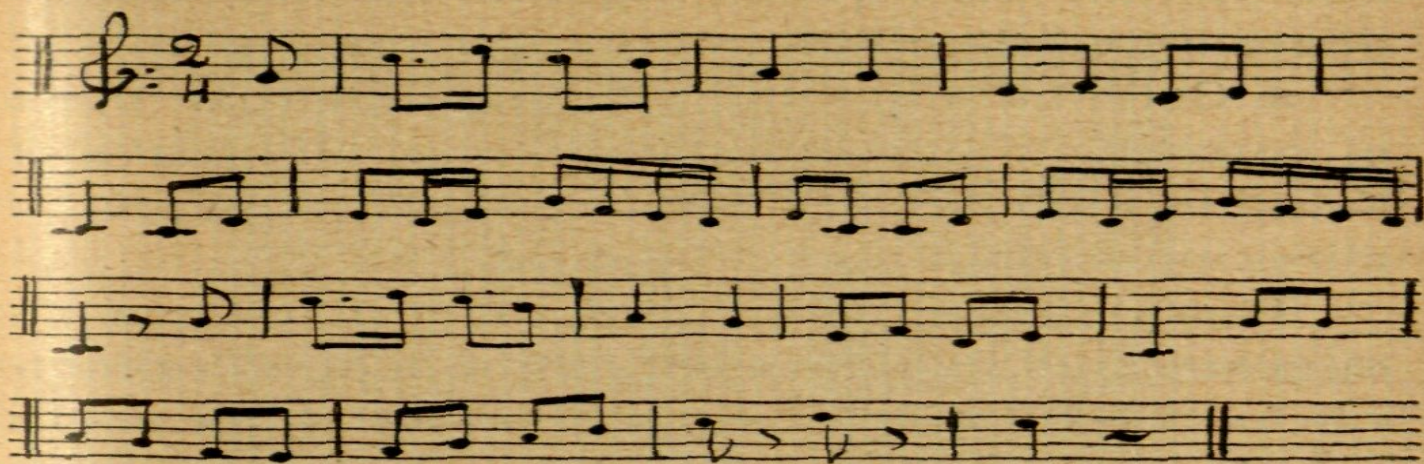
Parlem de Catalunya. Fora de Catalunya, per exemple a la Sardenya, on la vella dominació catalana exercí influència i encara s'hi conserva, la gorra musca potser hi tindrà una supervivència més llarga.

JOSEP.

«El vell del Mas d'En Candi», mort als 87 anys;
de Ciurana (Muntanya de Prades).

Música de la dansa «La Morisca».

Les Danses Populars Catalanes: «La Morisca»

LA MORISCA és de la comarca del Pallars i la melodia que publiquem és del poble de Gerri de la Sal; també és ballava a Gurb i a Guàrdia.

El nom de MORISCA li prové d'una llegenda popular que atribueix a la balladora el paper d'esclava cristiana, que fugí del captiveri en què la té el rei moro, el qual, en adonar-se que se li ha escapat, surt en la seva busca.

El balla una parella sola, la qual surt a la plaça donant-se les mans i donen un vol, acabat el qual, ella s'escapa i fugí en direcció contrària a la que seguien, simulant així la fugida de l'esclava; el ballador, llavors, va darrera d'ella, seguint-la, i en el vuitè compàs, dóna un giravolt per a posar-se davant d'ella barrant-li el pas; el ballador té d'ésser molt destre en donar aquesta giravolta, car des de quasi mitja plaça s'ha de posar, just el temps que marca la música, davant d'ella per efectuar-hi uns punts de dansa, acabant-la amb un acatament i reverència que és fan els dos; girant-se ella altra volta en sentit contrari, tornen a repetir el mateix;

això ho fan tres o quatre vegades, i al final tornen a donar un vol de plaça.

A Gerri de la Sal, on ja fa anys que han perdut el costum, la primera parella que el ballava era l'alcalde amb la seva muller; seguien després les altres autoritats i gent del poble.

També tenien gran punt, els altres que s'ho miraven, que en el moment en què la parella s'encara i la balladora, al fer el seu acatament, dóna un fort cop de peu a terra, es *galejava*, tirant escopetades enlaire i mirant de fer-les coincidir exactament amb el picar de la balladora.

J. VENTURA LLATES.

UNA LOCUCIO POPULAR

«*Fer com la senyora de Tous*»

D'una dona melindrosa o maniosa per menjar, o que no troba cap plat del seu gust, se li diu *que farà com la senyora de Tous*.

Això de la *senyora de Tous* és una tradició que conten. La muller del senyor feudal del castell de Tous (poble a 9 quilòmetres d'Igualada), sols es preocupava de menjar, beure i dormir; els seus vassalls, per ella havien de caçar les millors aus i les més escasses, de les quals sols en menjava el cervell, que era el seu menjar predilecte.

Degut a aquest luxe, vingué un revés de fortuna; hagué de deixar el castell i es veié obligada en la seva pobresa a *menjar pa i nous*.

La musa popular i anònima tragué aquesta cançó:

«La senyora de Tous
menjava pa i nous;
si hagués sapigut
que era tan bo el pa i nous,
encara fóra senyora de Tous.»

El Comte Berenguer III el Gran.

FETS HISTORICS

*El territori català
de Provença*

RAMON Berenguer III el Gran, comte de Barcelona, tan sols tenia quinze anys quan començà a governar, posseint els comtats de Barcelona, Ausona, Girona i Manresa, afegint en 1111 i 1117, respectivament, els de Besalú i Cerdanya, per haver mort sense successió els comtes que els posseïen.

L'any 1105, enviduà de la seva primera esposa, Maria Rodrigo, filla del valent guerrer castellà Rodrigo Díaz del Vivar, conegut per el Cid Campeador, de la qual havia tingut una filla de nom Dulcia, casant aquesta amb el comte Bernat de Besalú.

A l'any següent, Berenguer el Gran, contragué segones núpcies amb una dama anomenada Almodis. Havent mort la segona muller del comte, els catalans feren tràmits prop de la comtessa Girberta de Provença, vídua del comte Gisbert, en sollicitud de la mà de llur filla Dolça per a Ramon Berenguer.

La diplomàcia catalana, sortí victoriosa d'aquella empresa, accedint la comtessa de Provença a l'enllaç matrimonial de la seva filla amb el sobirà dels catalans.

I el dia 3 de febrer del 1112 es celebraren les noces de Ramon Berenguer III el Gran, comte de Barcelona, amb Dolça, comtessa de Provença i d'altres comtats del Sur de França, fent donació al seu espòs i traspassat aquest als seus fills, de tots els béns i dominis que tenia, o sigui el comtat de Provença amb el de Carladés, engrandint-se considerablement els estats del gran comte Berenguer.

Així Provença formà part dels dominis de la nació catalana, resultant-ne d'aquesta unió la consolidació definitiva de sotmetre's al comte de Barcelona, els territoris de Vallespir, Fenollet, Pirapertusa, Capcir, Donasà, Rasez i Sabartés.

Es interessant recordar que governant Ramon Berenguer III el Gran, tota la costa Mediterrània, des de Niça fins a l'Ebre, era territori català.

Catalunya gaudí dels seus dominis fins l'any 1516, en què el monarca d'Espanya Carles I donà començ a distingir la monarquia peninsular amb el nom d'Espanya, i baix aquesta divisa creà la «Unidad Nacional».

Tanmateix va ésser una gran dissort per Catalunya, el veure que Espanya liquidava d'una manera tan desastrosa els nostres territoris. Provença es perdé l'any 1659, amb la funesta Pau, dita dels Pireneus.

En el capítol 42 de les Paus, signades a l'Illa dels Faisans, situada en el Bidasoa, en desembre del 1659,

es convingué que «les muntanyes dels Pireneus comunament tingudes per divisió de l'Espanya i les Gàl·lies, siguin també les línies divisòries dels mateixos reialmes» i donant per sentat que els veritables Pireneus eren els catalans (les alberes), fou desmembrada Catalunya, quedant per França el Rosselló, Conflent, Vallespir, Provença i part de Cerdanya.

No es tingueren en compte per res els drets i la voluntat dels catalans, la llengua d'aquells territoris i el fet d'haver format part de Catalunya durant alguns segles.

J. C. C.

AFORISMES I PROVERBIS

El cavaller a la guerra,
i el llaurador a la terra.

Caçador i pescador,
o fam o fred o calor.

Que ens guardi aquest senyor,
no ens en vingui altre pitjor.

Si en ta casa entra molt bé,
mira sempre per on ve.

La casa que no té pau,
moltes nits no es tanca amb clau.

Mai segones intencions
fan bones conversacions.

El que lluny se'n va a casar,
va enganyat o a enganyar va.

Mas de Palaudàries
(terme municipal de Llissà de Munt).

Elogi a la masia vallesana

Goig i admiració s'ha captat la masia catalana; seguint la Muntanya, la Plana i el Maresme, l'hem trobada arreu ben caracteritzada amb el paisatge, amb els afers de la raça i amb la formació del terrer.

A la comarca vallesana, la casa rural té caràcter propi, és a dir, és típica i escaient; diem també que és pairal, perquè és traspassada de pares a fills i guardadora de lleis i tradicions, que són el nervi de la nostra ànima.

La masia del Vallès, és, generalment, bruna, no blanqueja com la de la costa, però la diferenciem per les seves manifestacions del treball i també pel seu

clima; per aquests motius fa que li donguin un posat més gran, ja sigui perquè es cuida de la cria del bestiar, i les pallisses, els estables i els corrals, l'obliguen a ésser més ampla que la de marina. Els corrals són utilitzats per a recollir els ramats que vénen de muntanya per tal d'hivernar en terra baixa.

A alguns llocs, la casa és també més alta que la de la costa, perquè el clima és més assolellat, i fa que s'alci més que les altres, car les golfes, així, podem dir, són utilitzades per assecadors.

En canvi, les cases de l'alt Vallès oriental, algunes són més allargassades que les de la resta de la comarca, inclús potser més baixes que les de marina; això és degut a la cria del bestiar boví, que els ha obligat a tenir més estables per als animals, i més quadres pels ferratges.

Per terrenys muntanyosos, les cases de pagès són generalment més petites que les de la plana vallesana; aquelles les hem trobades que s'enfilen costes amunt, arrapades a la terra, orientades al sol i esguardades pels vents; altres, inclús, coronant els cims, en penoses altures i solituds... Degut a la constitució del terrer, que el conreu la major part és pobre, s'han dedicat a la ramaderia o a l'explotació forestal, i per això s'assimilen amb les de les comarques purament muntanyenques.

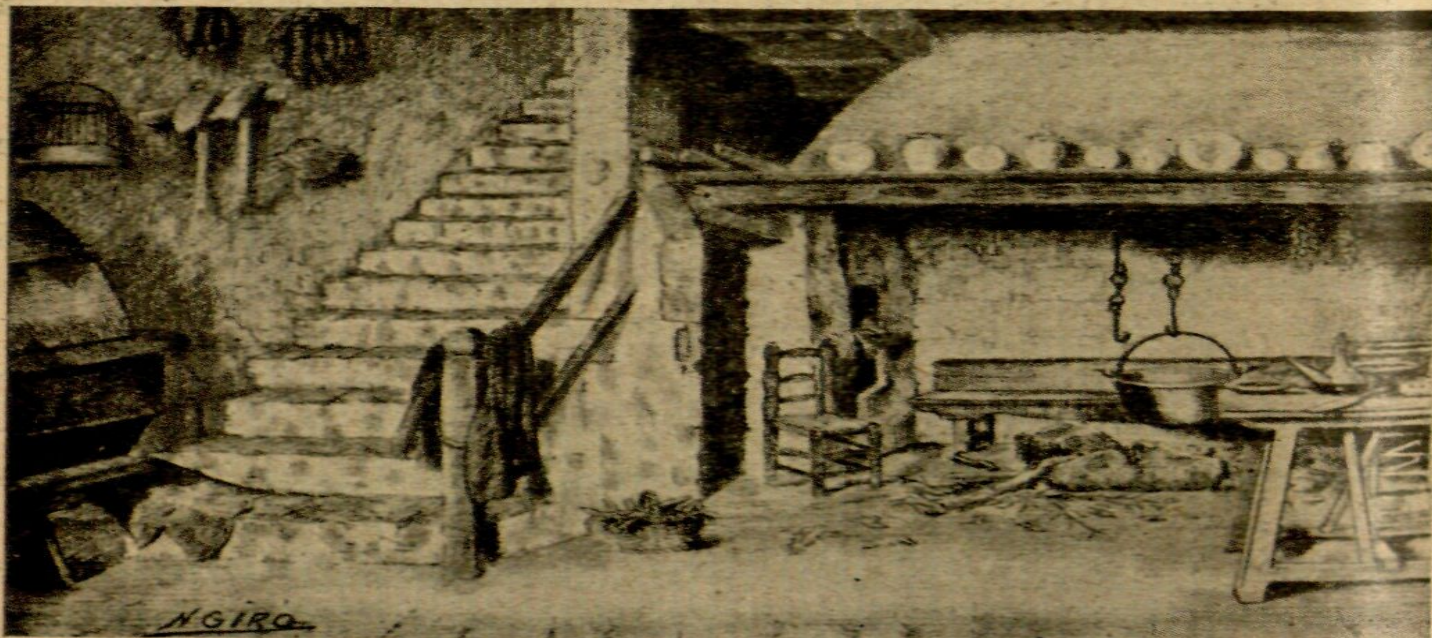
La plana del Vallès, és plena de masies, també orientades al sol, besades pel vent i plenes de llum...; en aquestes esmentem el que descriu en Puig i Cadafalch, Folguera i Goday, respecte a la casa del segle XIV; diu: «és formada en son pla de tres cossos d'uns cinc metres cada un, tal com permet la llargada tradicional de les bigues; a la planta baixa, l'entrada, al mig, amb l'escala, la cuina a un costat, els cellers o la quadra a l'altre; al pis primer, al mig, la peça principal, la sala dels grans esdeveniments, de les festes de família, i als costats les cambres de dormir; a dalt, les golfes, que serveixen de graner i de dipòsit de fruits.

»Aquest conjunt és aixoplugat per la teulada a dues aigües, amb ample frontis. Un portal al mig; a dalt, tres finestres, amb simetria clàssica; a baix, finestretes, de fàcil defensa.»

En tota la comarca, en general, baix el punt arquitectònic, a unes hi hem trobat tot un mateix estil; altres, una varietat, o sia un rastre de diferents estils que les mans dels homes han portat.

A les nostres pagesies, algunes hi hem vist la intel·ligència ornamental de la nostra arquitectura. Les façanes, el rellotge de sol no hi manca mai. A

Masia de Can Deu.—Sabadell.
(Dibuix del llorejat artista sabadellenc, Narcís Giró).

qualsevol lloc, s'hi llegeixen dates, o en llindes, que donen més o menys raó de la vellúria llur. L'entrada, amb el seu portal de mig punt; i bonics finestrals; els romànics, guarnits bellament, acostumem a veure'ls partits per una columneta, però la major part són gòtics, els capitells d'aquests amb tota l'ornamentació característica, li dóna un caire a la faç de la masia, altament poètic i decoratiu. Així mateix diem dels finestrals, molts d'ells acompanyats amb el seu test o gerra de terrissa, amb clavellines o geranis..., que a desgrat dels anys de les parets de la casa, sembla voler demostrar un esperit de joventesa o de galania...

L'art barroc, diem-li engrescador, l'hem trobat reduït; aquest s'ha utilitzat més al contorn sobirà de les façanes i a uns quants elements ornamentals.

Són algunes, també, les cases que tenen a la

façana pintures decoratives, com gerros, eines agrícoles, escuts, personatges, etc., etc., i més les tenen, si posseeix un caire senyorial.

En certes parts del Vallès, hi han cases senyorials fortificades o castells, que són avui dia el record del règim feudal. Masies amb la torre al flanc, i torres roges emplaçades dalt dels turons, com les que es troben per la costa; aquestes torres de senyals, dites dels moros, foren segurament construïdes per alliberar-se dels pirates, utilitzades en la lluita de segles entre els moros i cristians, per disputar-se el domini de la mar Mediterrània.

La gràcia de les nostres pagesies, és la llar; dins d'ella s'hi descabdella la vida quotidiana; el qui l'ha viscuda la recorda, per tenir-la per sempre més gravada en el fons del pensament. La llar de foc, els seus clemàstecs i els atuells, sien d'aram o de terrissa, la pastera, el forn de pa, i el banc escó poques vegades desemparat, el llumener, i el llibre de les *Faules d'Isop...*, tot té un regust de catalanitat que enamora.

FRANCESC GOSALBES I CASTANYÉ.
(De «Amics del Folklore de Catalunya»).

AFORISMES I PROVERBIS

Paga a ton senyor sos drets
i allunya't de ses parets.

Casa amb la ruda al balcó,
no hi entra el doctô.

Qui la sopa d'altre espera,
freda la menja.

A qui dónes el sopar
no li planyis el berenar.

L a n o s t r a m a s i a *

MIREU-LA, cada dia a sol ixent,
ja s'ha rentat la cara per ser bella;
si algú li parla és tota reverent
i dolça com la mel que fa l'abella.

Les amples finestrelles ella ha obert
de bat a bat per esguardar qui passa;
tot és a la masia ara despert,
tot té el neguit de gent de nosta raça.

I és tota esvelta si la besa el sol,
i tota avara de la flama pia,
i dansa quan el so del flabiol
escampa, de llurs notes, l'harmonia.

Empara als caminants i als pelegrins
i els dóna bona taula i franc estatge,
i els guia, si no saben els camins,
i amb la llum del seu cor els encoratja.

* Poesia premiada en els Jocs Florals del Poble Nou, any 1930.

Té l'ànima tan nostra i tan del camp,
que tota ella fa olor de nostra terra;
és forta i no es doblega per cap llamp,
ni cap tempesta estranya la soterra.

Si entreu a dins, us donaran les mans
els fills que l'han viscuda i defensada:
per ells coneixereu els catalans
i si llur sang, d'amor és amarada.

Mireu-la en el bregar quin esperit
més ample per la fe que al tros l'inclina!;
del seu treball tota ella amb goig s'ha ungit
com si per ell esdevingués divina.

Dins el seu clos hi sentireu l'olor
del vi que té el color de la sang nostra;
i a cada pas, la flama de l'amor
us mostrarà que sou a casa vostra.

I seguireu, corpresos i admirats,
aquells cellers que guarden sa riquesa,
i sacs de blat i d'ordi, arrengrerats,
com guardians d'indòmita bravesa.

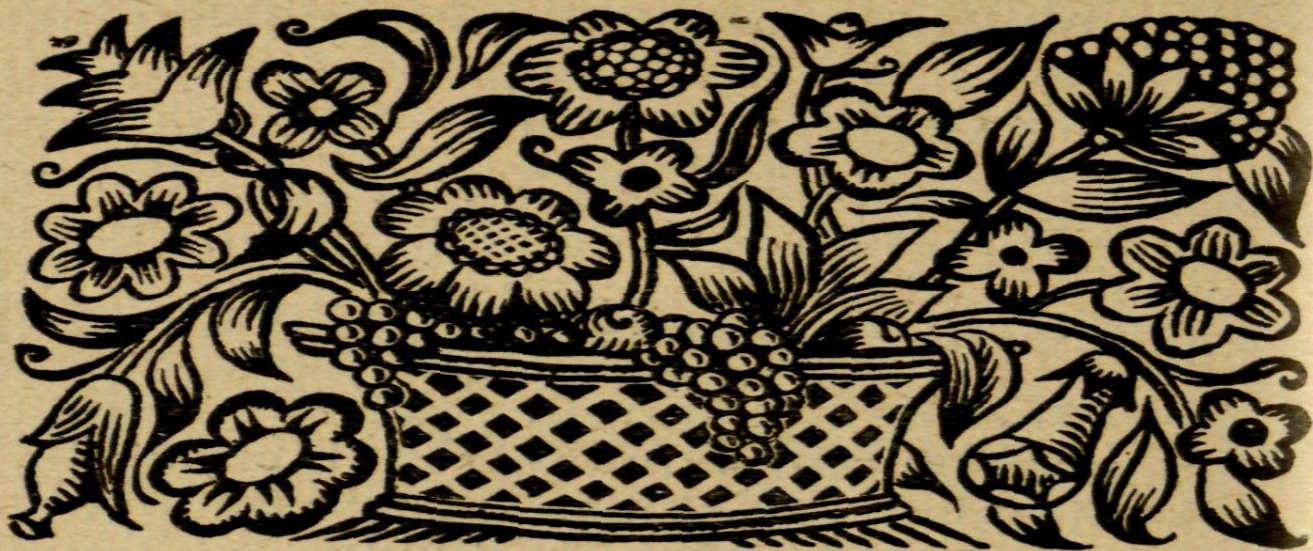
I aquella escala de records pairals
regada amb plors i sang dels nostres avis,
pel mas són uns rosaris immortals,
cada graó té un bes roent dels llavis.

Pugeu per ella i aneu fins al cim
de la torreta austera que vigila...,
ací batega el cor els qui sentim
el dol de la ciutat i de la vila.

¡Oh Pàtria de mos somnis llangonents,
quin alenar més ample pel cor nostre!
Des d'ací et veig volar als quatre vents,
de sota el blau del cel de l'immens sostre.

¡Oh terra de neguits i llibertats,
aixeca't tota airosa i tota ardida;
allunya del teu cor les malvestats
que amarguen la dolcesa de ta vida!

CONTES VELS... FORJATS DE NOU

El cistelló buit, o la mentida pietosa

AQUELL matí fou un dels més freds de l'hivern. La Mariona, però, no deixà de portar l'esmorzar al seu pare.

Perquè el pare de la gentil noieta era llenyataire. Cada dia, bona estona abans de la sortida del sol, l'home començava el treball. Per això es veia obligat a sortir molt dejorn de casa seva, quan encara dalt del cel hi lluïen els estels.

Mariona, aquell dia, tantost tingué la minestra preparada, emprengué la caminada entre cançons i rialles. Una gran alegria li traspuava enfora fent-la estar contenta i satisfeta de la vida.

De sobte, una veu, mig gemec mig plany, la deturà. Fixà bé l'esguard i veié un noiet, un infant vagabund.

—Un bocí de pa, si et plau... —pogué dir el petit captaire amb veu defallida.

—Espera, vaig de seguida —exclama la bona Mariona mentre es disposava a satisfer la demanda.

Instantàniament obrí el cistelló amb el propòsit de donar una llesca al minyó pidolaire. Però el pa era al fons, sota de tot, i per heure'l li fou necessari treure el restant. El pobre noi, entretant, a cada menja que la Mariona mostrava, els ulls se li anaven darrera. La bondadosa nena se n'adonà a temps. Llavors, enduta per la pietat i la misericòrdia, sense ni pensar en el seu pare, li donà les sopes. Després, observant que el menut encara quedava amb força gana, li oferí l'altre.

Més que menjar, s'ho engolí. L'aliment el revifà considerablement, tant, que fou ell mateix qui regra-cià a la caritativa Mariona el seu generós i espontani procedir.

—Com et dius? Tens pares?

—Només el record d'una dona que no sé qui era ni quin grau de parentesc m'hi unia... Ella m'anomenava Quim. Ara, pertot em diuen en «pispas horts». Perquè em veuen tan espellifat es creuen que menjo del que puc prendre. Jo, ben alt ho puc dir, mai no m'he apropiat del que no em pertany. Primer, abans de robar, em deixaria morir...

—Quants anys tens?

—Quinze...

—I on vas per aquest món de Déu?

—No ho sé pas!... Tu sí que deus anar a algun lloc, veritat?

La pregunta del noiet féu tornar la Mariona a la realitat. Va ésser en aquell precís moment quan es recordà del seu pare, de l'esmorzar que cada dia li portava... I el cistelló era buit, ben buit. Més que les mans l'havia buidat el seu bon cor. Temia presentar-se al seu pare sense res. L'home tenia un geni tan estrany que no es voldria fer càrrec. Pensà en el reny acompanyat de possibles cops, i això l'atemoritzà. Poc a poc la seva cara esdevingué pàl·lida, fins perdre el món de vista.

—Què et passa? —li preguntà en Quimet, tement pel seu estat.

—No res, una mica marejada... però ja ha passat...

—respongué la Mariona tot provant de somriure. S'acomiadà d'aquell bon minyonet, puix encara li calia caminar bon tros i no era cosa de fer-se

esperar. Però en Quimet, tement novament per ella, mostrà desigs d'acompanyar-la. Mariona accedí ben contenta. Tanmateix no hauria sabut dir que no.

El camí, més aviat llarg que curt, s'escursà moltíssim aquell dia. Amb tan bona companyia! Ben tost oviraren la cabana on els llenyaters deixaven les robes i les eines.

Una vegada hi foren arribats, Mariona anà a cercar el seu pare. Així que el veié, el seu rostre sempre ufanós de bones colors tornà a esblaimar-se. Sort tingué d'un jovenet que la recollí, privant-la de caure.

—Què et passa, noia? Però... i de l'esmorzar, què n'has fet? —cridà el llenyataire, sense immutar-se gens ni mica per l'estat en què es trobava la seva filla.

—Perdoneu-me, pare... —només pogué dir la bona Mariona.

Un doll de llàgrimes la privà d'explicar-se. Moments després, quan pogué parlar, no sabé què dir. Si contava la veritat, l'apallissaria: en canvi, potser fins la compadiria si tenia traça en inventar-se una mentida.

Aquesta última cosa li semblà més avantatjosa. Dissortadament, però, el seu pare comprengué que falsejava la veritat, puix la pobreta nena no tingué habilitat en argumentar.

—De mentides no en vull, Mariona!... —exclamà l'home, exasperat, mentre la seva mà, en actitud força amenaçadora, era en l'aire.

Sobtadament, del darrera la cabana, eixí l'infant captaire, el qual deturà l'acció de l'home forçut, tot dient:

—Això sí que no, no ho vull que li pegueu! La veritat és que la vostra filla m'ha trobat en un recó de carretera més mort que viu, fadigat per la llarga caminada i extenuat per manca d'aliment. Compadida, m'ha donat menjar per a revifar-me... Ara, tot venint, pensant amb vós, tement el vostre reny, ha esdevingut tota pàl·lida, ullerosa... Ja ho heu vist, ha preferit per mitjà d'una mentida pietosa rebre ella tot el pes de la vostra ira, que no pas explicar la veritat... Per això no vull que la maltracteu, puix ella és bona, tan bona com bonica...

I mostrant la seva cara a l'home sense sentiments, acabà:

—Sóc jo el dolent, pegueu-me a mi si us plau, ben fort, que ja m'ho mereixo...

—Bé, què vols, tu? —preguntà el llenyataire no comprenent ben bé el que aquell xicot volia dir.

—Com que jo sóc el culpable de què vós no pogueu esmorzar, per això vull rebre... Pegueu-me fort!

Però l'home ferreny, l'endurit de cor, amoixant els caparrons dels dos infants els digué, amb veu enteladíssima a causa de l'emoció que experimentava:

—Perdoneu-me tots dos, no sabia el que em feia... Tu, Mariona, amb la teva bona obra de donar menjar a l'afamat, m'has ensenyat a tenir pietat i bons sentiments... Tu, bon minyó, m'has ensenyat a tenir cor, jo que mai no n'havia tingut... Heu estat tots dos que heu canviat el meu caràcter d'esquerp i sorrut a bondadós i compassiu...

I estampant un bes a cada galta dels dos infants, se n'anà altra volta al treball, amb el cap cot, com volent amagar les llàgrimes que massa embotien els seus ulls de llenyataire fort.

JOSEP M.ª SALAS I JULIÀ.

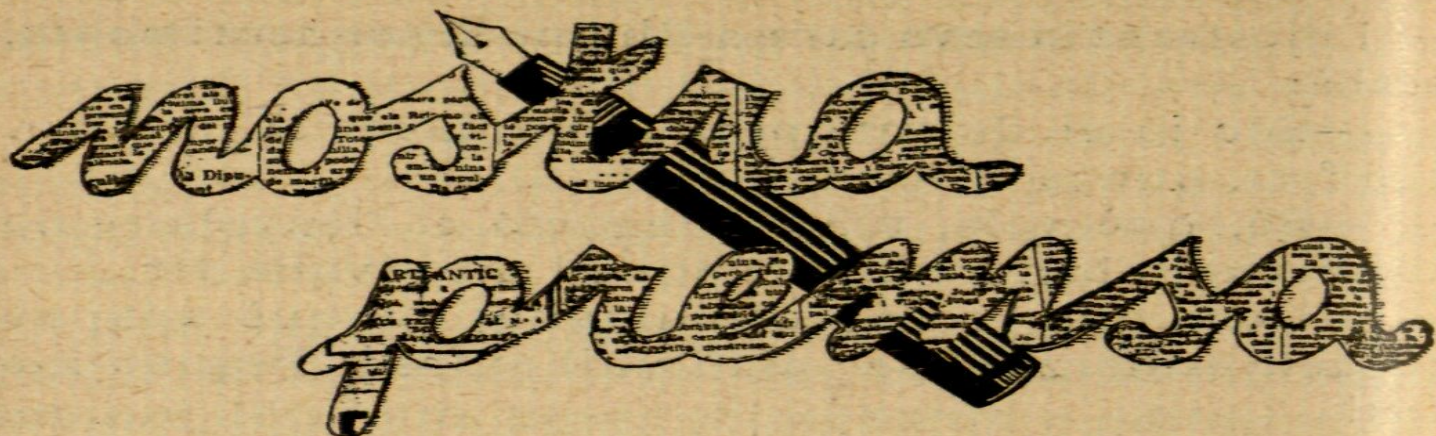

Nota històrica

Any 1202, novembre.—El rei Pere concedeix als homes de la vall de Querol, que els Oficials reials, batlle i veguer de la vall, no puguin exigir més drets que els manats per ell mateix; i dóna llicència al batlle i als homes de la vall que habiten de Puigcerdà en amunt, que es defensin des d'allí, i que de tal defensa no hagin de respondre'n a ningú.

Aquest document és datat a Perpinyà, en l'any i mes esmentats.

Prensa Comarcal

IGUALADA

(Acabament)

BUTLLETÍ.

1925. Gener.—195 × 163 mm.—8 pp.—Portant-
veu de l'Associació d'Estudiants de l'Ate-
neu Igualadí.—Va publicar-se fins a mig
any 1926.—Català.

BOLETÍN DE LA DELEGACIÓN DE LA CÁMARA OFICIAL DE INDUSTRIA DE BARCELONA EN IGUALADA.

1925. Agost.—325 × 224 mm.—8 pp.—Ultim
número: 6. Gener, 1926.—Castellà.

TALIA.—Portaveu de crítica dels espectacles iguala- dins.

1925.—19 setembre.—320 × 220 mm.—8 pp.—
Ultim núm.: 3. 17 octubre, 1925.—Català.

EL SEMBRADOR.—Periódico mensual.

1926. Gener.—322 × 215 mm.—8 pp.—Ultim
número: 7. Juliol, 1927.—Bilingüe.

LIGA ECONÓMICA.—Publicación mensual.

1926. Juliol.—325 × 225 mm.—8 pp. i cober-
tes.—Castellà; des de l'any 1931, català.

EL SOL DE TOUS.

1926. Setembre.—320 × 220 mm.—16 pp.—
Començà a publicar-se a Tous.—Català.

ENERGIA.—Revista Comercial i de cultura.

1927.—315 × 220 mm.—16 pp. i cobertes —
Català.

GASETA COMARCAL.—Diari independent.

1927.—500 × 350 mm.—8 pp.—Català.

REVISTA.—Publicació mesetal de la Cooperativa «La Econòmica».

1928.—320 × 220 mm.—4 pp. i coberta.—Català.

REVISTA D'IGUALADA.

1929. Juny.—255 × 210 mm.—12 pp., anuncis i cobertes.—Català.

RAMELL IGUALADÍ.

1930.—320 × 225 mm.—4 pp.—Publicació escolar.—Català.

Núm. 1 21 de Juliol de 1932 Preu 15 cèntims

PÒRTIC

Quan els nostres lectors, veuen aquestes ratlles, segurament
haurà vist la llum el primer número del tondre periòdic 13x13.
Molts doncs el comprareu (què carai, bé s'ha d'ésser optimista)
per llegir a més de quatre simplicitats, la consabuda salutació ritual,
d'una bé quedareu defraudats, no s'hi voleu passar car això de les
presentacions considereu que avui fan tan poc efecte com les
indulgències.

Nosaltres ens volem fer interprets i defensors de la rialla, que
segons no sé qui, allarga no sé com, la vida i, amb el nostre bogatge
volem bandejar de la nostre civilitat, aquest àmbic hipòcrita i gris
que s'hi respira. Que es preparin els que es daueguin per al·ludits,
nosaltres combatrem sens "cuartel" i sens local, perquè no podem
pagar el floguer, nosaltres farem perquè la gent es tregui aquesta
cruada que porta de moltes generacions, que és la superficialitat, meca-
llisme, política d'all i all, religió i pobresa moral, i després de tot
això a qui voleu que salutem...

Els simpàtics redactors del 13x13, han arribat a Igualada
aquesta setmana, després de fer brillants exàmens en les assigna-
tures d'esgrima, fir, bossa i primeres cures, a més han portat un
arsenal de material especial per a duels que se'l portiran amb els
grans que es domin per ofesos, pel que fa a nosaltres, no ens
afendrà ningú, perquè brams d'ases han pogut arribar al cel,
però no a les nostres orelles, encara que els companys de Sit
s'apiguen escriure.

Llegiu!

propagandós

13 x 13

SALUTACIÓ

Salut avui se crida per d'Igualada
l'una segona que passarem, saltem
nos en anirem a la porta de l'Assis,
perquè ens heu deixat tant de cosc agostat.

Seu d'ella salutem, salutem de ses ballons
salutem del seu riu i ses plomes
salutem ditarem les avies penes
i no se passen ningun treballat.

Salut se diu a nos amb joia
salutem de salutem l'aria
des de la dolça i tendraia via
fins al jove maltrat, i cap de nos
volem a consolar el que se fa,
a volem general salutem hi agostat
des de l'altitud als tendraia treballat
salutem laura de arge.

Des del manys parlatem del moment
fins "El Diume d'Igualada"
"La Dofensa", "El Sembrador"
a salutem tanquam pau.

No volem parlatem se diem avui amb
que salutem a l'aria parlatem
se parlatem agostatem
de Des Allons de Barta,

Comptem avui se salutem...
comptem avui salutem
que se no tingui agostat para
a salutem la parlatem.

I per agostem les bé
salutem avui salutem fins
des de "el parlatem salutem"
fins al parlatem i fins als límits
des de la salutem de la "F. A. L."
fins al parlatem "Juntament"
des de les "Joves Manegades"
que se no se parlatem com
salutem a les avies plomes
de salutem se parlatem.

Per avui salutem per d'Igualada
fins d'agost a quinze dies per salutem avui
salutem avui salutem avui salutem avui
salutem avui salutem avui salutem avui

salutem avui salutem avui salutem avui
salutem avui salutem avui salutem avui
salutem avui salutem avui salutem avui

EL DIA DE IGUALADA.—Diario político.

1930. 15 març.—440 × 330 mm.—4 pp.—
Va publicar-se fins l'abril del 1931.—Bilingüe.

EL DEVOT DEL S. CRIST D'IGUALADA.—Revista mensual, portaveu de la Confraria de la Minerva i del Sant Crist.

1930. Abril.—215 × 135 mm.—8 pp. i cobertes.—Català.

EL SEMBRADOR.—Periòdic quincenal.

1930. Juny.—2.ª època.—435 × 315 mm.—4 pp.—Bilingüe.

LA SETMANA.

1931. 31 de gener.—440 X 330 mm.—4 pp.—Català.

L'IDEAL.

1931. 15 de febrer.—275 X 220 mm.—8 pp.—Va publicar se fins l'abril del 1931.—Català.

CONGREGACIÓ MARIANA DE IGUALADA.

1931. Abril.—280 X 220 mm.—4 pp.—Català.

DIARI DEL POBLE

Avr 1. Divendres 15 CENTIMS

IGUALADA, Dimecres, 24 de febrer del 1932

NUMEROS I ANUNCIS.—DIA 1 P. 1 I MARÇAL. 41. TALLER 230

L'Estalvi Popular

Importància de les institucions de l'estalvi popular a Catalunya en els moments actuals

L'estalvi popular, bruta en una de les expressions més belles que s'han pogut sentir en tot el temps, en totes les èpoques i de tots els pobles. Però en el nostre país, fins a l'últim moment, ha estat una força d'un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució. El poble català, però, ha estat sempre un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució.

El nostre país volia que s'han pogut sentir en tot el temps, en totes les èpoques i de tots els pobles. Però en el nostre país, fins a l'últim moment, ha estat una força d'un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució.

El nostre país volia que s'han pogut sentir en tot el temps, en totes les èpoques i de tots els pobles. Però en el nostre país, fins a l'últim moment, ha estat una força d'un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució.

El nostre país volia que s'han pogut sentir en tot el temps, en totes les èpoques i de tots els pobles. Però en el nostre país, fins a l'últim moment, ha estat una força d'un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució.

El nostre país volia que s'han pogut sentir en tot el temps, en totes les èpoques i de tots els pobles. Però en el nostre país, fins a l'últim moment, ha estat una força d'un poble que treballa, que viu i que aspira a l'evolució.

Cal guanyar la guerra

Per demanar de tota la passió simple i sincera i tota la força ideològica, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra. En l'impuls de la consciència revolucionària del nostre país, cal aconseguir la victòria de manera que no es oblidin guanyar la guerra.

Problemes que requereixen urgent solució

L'atur forçós

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós. En aquest moment, l'atur forçós és un problema que requereix urgent solució. Un dels problemes que la C. N. T. analitza representant del proletariat català, és l'atur forçós.

DIARI D'IGUALADA.—Patrocinat per l'Associació de la Premsa.

1931. 16 de maig.—435 X 315 mm.—4 pp.—Català.

BUTLLETÍ DEL CENTRE CATÒLIC.

1932. Gener.—275 X 215 mm.—4 pp.—Català.

LA DEFENSA.—Portaveu del Partit Republicà Radical d'Igualada i Comarca.

1932. 23 de gener.—430 X 320 mm.—4 pp.—Bilingüe.

?.—Setmanari agredolç.

1932. 13 de febrer.—350 X 250 mm.—4 pp.—Català.

BUTLLETÍ DE L'ASSOCIACIÓ D'ESTUDIANTS DE L'ATENEU
IGUALADÍ DE LA CLASSE OBRERA.

1932. Març.—205 × 170 mm.—12 pp.—Català.

BUTLLETÍ DE L'AGRUPACIÓ FOTOGRAFICA D'IGUALADA.

1932. Maig.—215 × 160 mm.—24 pp.—Català.

13 × 13.—Periòdic grotesc. Surt quan vol i com pot.

1932. 21 de juliol.—340 × 245 mm.—4 pp.—
Català.

INFANTESA.

1933.—Full escolar, portantveu de les semi-
colònies.—Català.

JOVENTUT.

1934.—Publicació mensual.—Català.

LLAVOR.

1935. Abril.—Full escolar redactat pels alum-
nes i professors de l'«Acadèmia Cots»,
d'Igualada.—Català.

STUDENS.—Portavoz del Instituto «García Fossas».

1936. Març.—213 × 150 mm.—16 pp. i cober-
tes.—Bilingüe.

DIARI DEL POBLE.

1936. 7 setembre.—440 × 320 mm.—4 pp.—
Portantveu del Comitè Antifeixista.—Bilin-
güe.

El periodisme comença a la ciutat d'Igualada en el cicle napoleònic, l'any 1808, amb el «Diario de Igualada», ressò dels altres diaris que amb el mateix títol de «Diario» i el nom de la població on veien la llum, es publicaren a Girona, Lleida, Cervera, Tarragona, Vic i Manresa, en la mateixa època. Des de l'any 1808, el periodisme igualadí sofreix un parèntesi de 55 anys sense veure la llum cap periòdic, i en arribar l'any 1863, en sortir «El Eco de Igualada», comença regularment la vida del periodisme en aquesta ciutat, fins arribar als nostres dies, amb un total de 108 periòdics, detallats en la llista que precedeix aquestes ratlles, dels quals 58 són escrits en llengua catalana, 34 en castellà, 1 en esperanto i 15 bilingües.

La premsa escrita en la nostra llengua comença a Igualada l'any 1882, amb dos periòdics, «L'Ensaig»

i «L'Escut Igualadí», el primer dels quals era velocitat, i el segon imprès. Els periòdics igualadins, regularment, han tingut poca duració; una de les poques excepcions ha estat el periòdic «La Semana de Igualada», que és la publicació de més llarga vida, de la qual en sortiren 750 números en l'interval de 13 anys. Tampoc no volem deixar de citar en aquest resum el nom de «El Igualadino», que des de la quarta època es convertí en «L'Igualadí», del qual veieren la llum sis èpoques, amb un total de 775 números. En contrast amb aquests dos periòdics que acabem de citar, en veiem set, dels quals solament va sortir el primer número.

La premsa proletària ha tingut bona representació en el periodisme igualadí, començant l'any 1883, amb «La Federación Igualadina», arribant fins a comptar un total de nou títols. En canvi, la premsa diària d'informació ha tingut poca representació en la vida igualadina, puix solament han vist la llum a Igualada, fins a la data, cinc diaris, dels quals tres eren escrits en català, un en castellà i un bilingüe. I per finalitzar aquestes notes, farem constar que l'any més pròsper per a la premsa igualadina va ésser el 1932, en el qual veieren la llum per primera vegada, sis periòdics nous.

JOAN TORRENT.

AFORISMES I PROVERBIS

La sobra d'ahir
fa falta avui.

La taula i el bon marit,
en la cara es porta escrit.

Dels teus voldràs dir,
però no mal oir.

Les muntanyes de Catalunya

XX

GRA DE FAJOL

EN la descripció anterior, l'ascensió al Pic de Balandrau, hi ha el camí descrit, de Ribes al Pla de la Canya, que el seguim també per aquesta formosa ascensió. I com que aquest camí ja està descrit, per no repetir-lo ara, suposem que ja ens trobem a l'esmentat Pla.

Enmig d'un esplèndid panorama de valls i muntanyes i voltats de grosses ramades de bestiar boví i llanar, anem serrejant per dessota l'aresta que junta el Pla de la Canya amb el Pic de Balandrau, fins arribar a la Barraca de Granollers, en una ampla recolzada. S'hi troba una explotació minera, ja abandonada. Part d'avall s'estenen els pasturatges de la verda Coma de Granollers, el riuet de la qual, que es forma al fons, és tributari del Tragurà, que va a morir mansoiament al Ter. La més verda taca es destaca en l'ampla i llisa clotada. En conjunt és un paisatge de dolça placidesa.

Passem pel Collet, en l'aresta despresa del Balandrau, que separa la Coma de Granollers de la de Fontlletera. Ací divisem un nou punt de vista sobre aquesta esplèndida coma, poblada a l'estiu de nombroses ramades de bestiar, entre vaques, eugues i ovelles.

El camí va revoltant deliciosament per dessota els enasprats del Balandrau.

Arribem al Coll dels Tres Pics, entre els punxaguts cims nomenats, Tres Pics i Fontlletera; està a 2.400 metres d'altitud, i és el límit de les Comarques de Ribes i Camprodon, essent, ensems, la partió d'aigües del Ter i del Fresser.

En arribar a aquest Coll, es descobreix un nou i extens panorama; a primer terme se'ns mostra la xamosa i verda Coma de Fontlletera, d'esplèndids pasturatges.

Més endins s'albira la vall del Ter, riallera i falaguera, la vila de Camprodon al lluny, i un formós seguit de muntanyes des de les més enlairades de la conca del Ter, pic de la Dona, la Llosa, Roca Colom i Costabona, fins al Canigó, i també les encinglerades serres de la Garrotxa.

Dret a Mitjorn, a l'esquerra de la serra Cavallera, s'albiren horitzons dilatadíssims.

Més a Llevant, la plana d'Olot i part d'aquesta vila.

Girant la vista endarrera, l'efecte és imponent; des del Coll, divisem la desolada Coma de Fressers i la solitària Coma de Vaca; a l'enfront s'alcen, enèrgics, els cims aguts del Torreneules i els de la Vaca, i la Fossa del Gegant; a la dreta, el Pic de l'Infern i el macís gegant de Bastiments; pel centre, el Balandrau i el Torreneules, i el Cim del Gra de Fajol.

Des d'aquest coll, emprenem l'ascensió per l'aiguavés del Puig de Fontlletera. El camí és fatigós, ja que tot ell és ple de rocalls i gleba, entre grosses tarteres que és precís guanyar. Per aquest motiu el camí és dolentíssim, fent-se més pesat encara, perquè en arribar a un cim, al front se'n presenta un altre, tant o més dret que el que acabem de guanyar.

Per fi, arribem al cim de Fontlletera, a 2.600 metres d'altitud, que s'aixeca damunt mateix del Coll dels Tres Pics i forma l'extrem meridional de la Serra del Catllar. Aquest panorama és el mateix que el descrit en el Coll dels Tres Pics, si bé amb una grandiositat més remarcable.

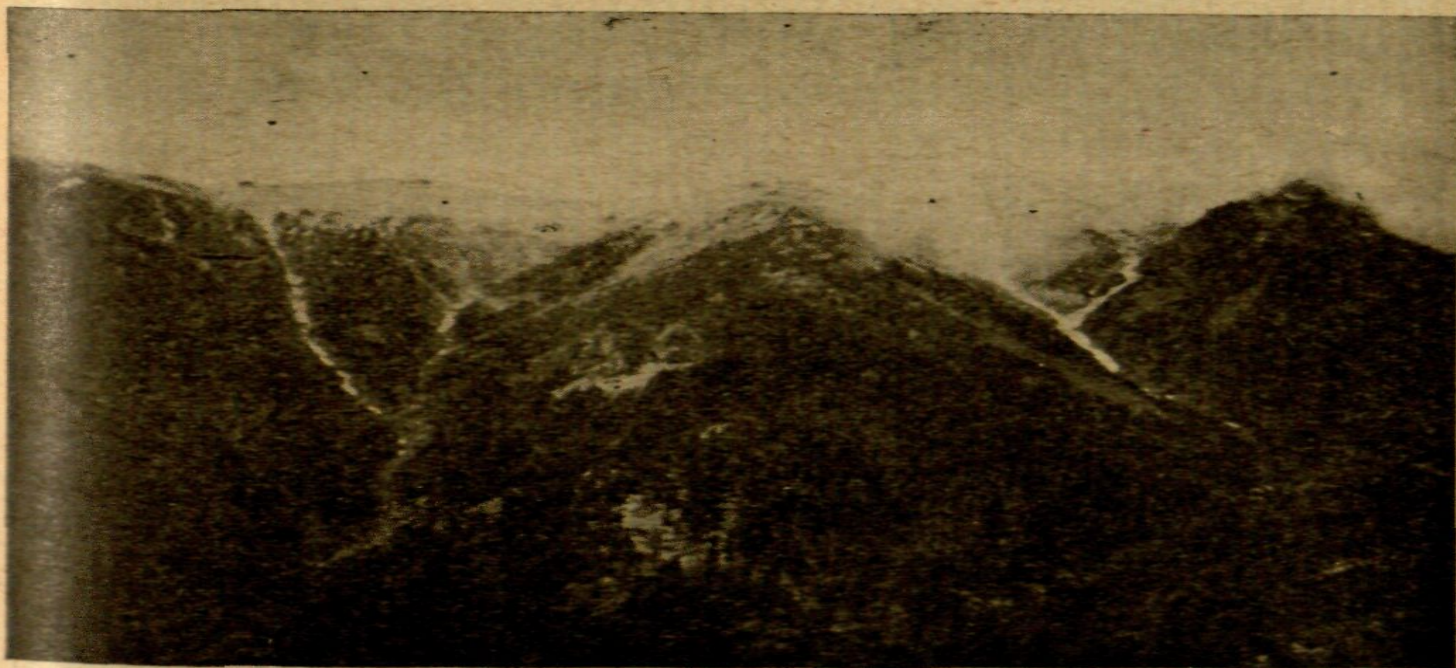
I seguint la carena, davallant, arribem a la Co-

llada del Catllar, la carena divisòria d'aigües del Ter i del Fresser, a 2.450 metres d'altitud.

Seguint per l'ample esquenell de la Collada, arribem al Puig de la Canal Mala, després d'haver escalat una tartera. El cim és ple d'enderrocs, que amb una certa distància semblen ésser les runes d'una gran fortificació.

Arribem al Puig o Pic de Pastúria, a 2.694 metres d'altitud. Està alçat en un punt culminant de la gran

Gra de Fajol.

carena, que es desprèn des del Puig de Bastiments, corrent avall cap al Pic de Balandrau. El panorama general és de primer ordre, i un del millors de tots aquests cims que enronden les valls del Ter i del Fresser.

Totes les vessants del Puig de Pastúria, són enasprades, més els seus avencs sens mida, principalment els que miren a l'indret de la Coma de l'Orri, i s'encaren amb els no menys feréstecs del Gra de Fajol.

Les seves aigües, per la part de Ponent, cauen totes al Fresser, i pel N.E. per la Coma de l'Orri, i al S.E. per la Coma del Catllar, van a parar totes al Ter.

I sempre per paisatges deliciosos muntanyencs,

arribem al Coll de la Marrana, que es troba a 2.500 metres d'altitud. Es una gran depressió, ampla i extensa, que separa els dos imponents massissos, el Gra de Fajol i el Puig de Bastiments. D'aquí es veu un excel·lent punt de mira sobre el cercle d'Ull de Ter i les Valls de Murens, més atraients que els alts afraus del Fresser desolats i asprosos, sense arbres que els exornin.

Des del cim, i davant de les solituds imposants i aterradors, causa un consol inexplicable la vista del confortable Xalet Refugi d'Ull de Ter, emplaçat entre l'enlairat cercle muntanyós.

I un cop extasiats del bell panorama, anem a cercar el vessant enasprat del Gra de Fajol, que és tot proper, i es fa l'escalada pels penyals esgalabrats. Pugem sempre pel costat de la Comarcada del Fresser, per camí marcat amb clapes rojes, gràcies al «Centre Excursionista de Catalunya».

Ja som al cim del cèlebre Gra de Fajol, a 2.728 metres d'altitud, tot ell envoltat de grenys, d'enderrocs, desprendiments i precipicis, amb timbes esfereïdores. La punta del Gra de Fajol és molt aguda, i al seu cim no hi ha el més petit planell; en canvi, compensant aquesta particularitat, tot el macís és grandíols i avança cap al Ter, que l'oprimeix en l'Estret de Murens. Es la muntanya de formes més aspres i trencades, i de més original aspecte, des del Pedraforca a la Serra del Cadí, al mar. Les seves puntes afecten la forma del Gra de Fajol, i d'aquí li prové el seu gràfic nom.

Els voltants del cim, i els seus grenys i barrancades són el refugi dels isards, on van sovint els caçadors de Set-Cases a buscar-los, essent molt difícil, penible i perillosa la cacera, per l'inaccessible de tots els vessants on ells es crien.

Està estrebat a la carena central, amb el gegantesc Puig de Bastiments, pel Coll de la Marrana.

El panorama que divisem, és de primera magnitud i després d'haver descansat un xic de la penosa pujada, ens apressem a contemplar-lo. Els primers termes són d'una grandiositat inexplicable i bellesa incomparable.

Del N. al N.E. s'obre, al fons d'horròs timbes

de centenars de metres, l'ample i sorprenent cercle d'Ull de Ter.

A l'E., els trencalls i arestes del propi Gra de Fajol s'estenen cap a l'Estret de Murens, oferint l'aspecte d'una gran muntanya en runes.

A Ponent, s'estén la comarcada de Fressers, des del Puig de Bastiments i els erissalls del Pic de l'Infern, fins a l'enasprada gorja, tancada pel Puig de Balandrau i el Torreneules.

Al N. s'alça, majestuós, davant per davant, separat per l'ampla depressió del Coll de la Marrana, el gegantesc Puig de Bastiments.

Al N.E., l'Esquena d'Ase, i el Pic de la Dona, i al darrera, per la part E. N. E., es divisa amb tota la seva bellesa el massís del Canigó, que es presenta amb tota la seva grandesa i magnificència.

A l'E. S.E., les agudes puntes de la M. de D. del Món i la Bassegoda.

Al lluny s'albiren les Planes de l'Empordà, les Gavarres i Rocacorva, i la Mar Mediterrània.

Del S. al S.O., limiten l'espai la Coma d'Orri, el Puig de Pastúria, el Taga, el Balandrau i la serra Cavallera.

I per la part del S.O. s'albiren els llunyans horitzons i la serra del Cadí, que tanca el ferm murallam, de molt lluny, per la Coma de Vaca i el Pic de l'Infern, donant-se la mà amb el Puig de Bastiments.

* * *

Al proper número us parlaré d'una excursió a Puig Alt de Ter.

J. NADAL I RIBAS.

AFORISMES I PROVERBIS

Del vell el consell,
i del ric el remei.

Si pobre vols ésser,
compra el que no has menester.

A l'amic, prova'l primer,
ans no l'hagis menester.

Si voldràs amic algú,
no sia més ric que tu.

Del pobrissó

Si el germà llop la seva mà amanyaga,
 com l'assoleia l'embriagament
 de l'Amor, cisellada en cada llaga,
 viva, encarnada, del sentit roent
 (de l'esguard encelat, que no s'apaga,
 del tocar coses que l'amor encén,
 d'assaborir la llum d'un mot, que amaga
 i alhora t'aclareix, quelcom vivent...);
 el palmell fet rosella i gerda obaga,
 tornassolada del flameig ardent
 d'absorbir, tot d'un glop; l'Omnipotent.

PERE RIBOT.

(Del llibre «Laetare»).

Dia d'agost

DIA d'agost, ¡quina feixuga espera!
 S'entela tot el cel encaparrat.
 Una cindria tasta la portera.
 L'atuïment degrada la ciutat.
 Algun oficinista s'exaspera
 vermell, posant-se el coll. Sedassejat
 entre les bromes, llisca a la sendera
 un clap de sol, color d'abandonat.
 Un borinot diu amb angoixa estranya,
 batent els vidres del desert palau:
 —El mar ja sembla ingrata a qui s'hi banya.
 cendrós cubell, agafadís catau;
 i pel més gerd camí de la muntanya
 la grossa fulla rovellada cau.

JOSEP CARNER.

(Del llibre «Auques i ventalls», segona edició).

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA CENSURA